

اشاره:

وابستگی اقتصاد ایران به درآمد ارزی حاصل از صادرات نفت با توجه به محدودیت ذخایر این ثروت خدادادی و حاکمیت کشورهای مصرف‌کننده و شرکت‌های فراملیتی در تعیین قیمت این ماده در درازمدت حیات اقتصادی کشور را تحت تأثیر قرار می‌دهد. با این وصف توسعه صادرات غیرنفتی به منظور تنوع بخشیدن به منابع درآمد ارزی و پیگیری الگوی توسعه و رشد پایدار اقتصادی، اکنون به صورت یک ضرورت غیر قابل انکار درآمده است.

الگوهای توسعه اقتصادی که اکنون در جهان مطرح است، به دو ویژگی توسعه تولید ملی به منظور جایگزینی واردات و نیز رشد صادرات استوار می‌باشد.

تجربه کشورهای در حال توسعه از اواسط قرن بیستم تاکنون نشان می‌دهد که اتکاء محض به الگوی افزایش تولید ملی به منظور جایگزینی واردات نتوانسته است قدرت رقابت اقتصاد ملی در عرصه جهانی را افزایش دهد و منابع ارزی مطمینی برای اقتصاد کشور به ارمغان درآورد.

در مقابل آن گروه از کشورها که توسعه صادرات را مبنای الگوی توسعه و رشد اقتصادی پایدار قرار داده‌اند، موفق شده‌اند ساختار اقتصادی را به گونه‌ای متحول سازند که اقتصاد کشور از قدرت رقابت بین‌المللی و درآمدهای ارزی پایداری برخوردار گردد.

با بررسی این تجربیات، به نظر می‌رسد که اقتصاد ایران در حال حاضر به رشد صادرات غیرنفتی به منظور کاهش اتکاء به درآمد نفت و تجدید ساختار نیازمند است. کارشناسان اقتصادی، برنامه ریزان و مسؤولان اقتصاد کشور، نقطه نظرات مشابه و گاه متفاوتی درباره اقتصاد بدون نفت و توسعه صادرات دارند. در این گزارش، باره‌ای از این نقطه نظرها را بررسی می‌کنیم.

اقتصاد بدون نفت و توسعه صادرات

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
سال هفتم علوم انسانی

وزیر امور اقتصادی و دارایی:

الگوی اقتصاد بدون نفت باید با شرایط اقتصادی، اجتماعی و سیاسی همخوانی داشته باشد

سیاسی کشور همخوانی دارد، انتخاب شود. وی افزود: هر چند که شرایط اقتصادی و اجتماعی جامعه از یک سو ترکیب و فراوانی منابع انسانی و فیزیکی و از سوی دیگر استراتژی توسعه اقتصادی را به کشورها تحمیل می‌کنند، ولیکن این امکان نیز وجود دارد که بتوان ترکیب‌های

مرتضی محمدخان وزیر امور اقتصادی و دارایی به تازگی در ششمین کنفرانس سیاست‌های پولی و ارزی درباره الگوی «اقتصاد بدون نفت» گفت: در رابطه با تدوین الگوی نظری و تجربی اقتصاد بدون نفت، در درجه اول باید یک استراتژی توسعه که با شرایط اقتصادی، اجتماعی و

مختلفی از استراتژی‌های مطرح را انتخاب کرد که بتواند با اهداف و اولویت‌های اصلی سیاستگذاران تطابق و هماهنگی داشته باشد.

محمدخان گفت: در این حالت نیاز به یک برنامه همه‌جانبه و مطالعه شده وجود دارد که نه تنها استراتژی توسعه (و یا ترکیب احتمالی) آن را دربرداشته باشد، بلکه کلیه سیاست‌های (چه در طرف تقاضا و چه در طرف عرضه) کمک‌کننده به تحقق اولویت‌ها و اهداف را نیز ببوشاند. وی درباره انواع استراتژی‌های مطرح گفت: به‌طور کلی در مسیر رشد و توسعه اقتصادی، کشورها سه استراتژی را به‌طور منظم و پشت سرهم دنبال می‌کنند: جایگزینی واردات، رشد صادرات و بالاخره جایگزینی صادرات.

وی افزود: استراتژی جایگزینی واردات به‌عنوان یک خط مشی کلی و رشد صادرات به‌عنوان یک سیاست مطرح است. برای مثال تمام کشورهای جهان در درجه اول سعی دارند که بیشتر به تولید داخلی متکی باشند و بیشتر جایگزینی واردات کنند و در مقابل حجم صادرات آنها در رابطه با تولیدشان اندک است.

○ وزیر امور اقتصادی و دارایی: در تدوین الگوی نظری و تجربی اقتصاد بدون نفت، باید یک استراتژی توسعه که با شرایط اقتصادی، اجتماعی و سیاسی کشور همخوانی داشته باشد، انتخاب شود.

وی درباره زمینه‌های لازم برای اعمال و موفقیت استراتژی‌ها اظهار داشت: برای انجام و موفقیت استراتژی‌های انتخاب شده در جهت رشد و رفاه اقتصادی، رعایت نکاتی حایز اهمیت است که عبارتند از:

۱- استراتژی‌ها معمولاً به‌صورت پی‌درپی و به‌شکل جایگزینی واردات، سپس تشویق صادرات و بعد جایگزینی صادرات است.

۲- استراتژی با ترکیب و فراوانی منابع در کشور ارتباط دارد.

۳- استراتژی با شرایط خاص سیاسی و اجتماعی کشور ارتباط دارد.

۴- موفقیت استراتژی در گرو انتخاب سیاست‌های اقتصادی و اجتماعی مناسب است.

۵- موفقیت استراتژی در گرو هماهنگی ساختار اداری، سازمانی، حقوقی و قانونی با آن است.

۶- استراتژی انتخابی باید با اصل تعادل به‌صورت بخشی و عمومی هماهنگی داشته باشد.

وی این تعادل‌ها را تعادل بین وجوه پس‌اندازشده خصوصی و سرمایه‌گذاری خصوصی، تعادل بین مخارج مصرفی خصوصی و درآمدهای خصوصی، تعادل بین درآمدها و مخارج بخش عمومی یا دولتی و تعادل بین واردات و صادرات معرفی کرد.

○ در مسیر رشد و توسعه اقتصادی، کشورها سه استراتژی را به‌طور منظم و پشت هم دنبال می‌کنند: جایگزینی واردات، رشد صادرات و بالاخره جایگزینی صادرات.

وی افزود: لازم است که متغیرهای کلان مانند دستمزدها، نرخ سود بانکی، مالیات‌ها، مخارج دولت، نقدینگی، تعرفه‌ها و سود بازرگانی، نرخ ارز و قیمت‌ها به‌نحوی تنظیم و نظارت شوند که نه تنها با استراتژی کلی کشور در ارتباط باشند، بلکه با شرایط اجتماعی و سیاسی نیز هماهنگ گردند.

بهارمغان آورند، بلکه با شرایط اجتماعی و سیاسی کشور نیز هماهنگ باشند.

وزیر امور اقتصادی و دارایی استراتژی پیشنهادی خود برای تحقق اقتصاد بدون نفت را چنین تشریح کرد: این استراتژی در جهت تحقق رشد و توسعه بلندمدت در قالب اقتصاد بدون نفت با توجه به فراوانی نسبی منابع و نیز شرایط سیاسی و اجتماعی کشور، جایگزینی واردات نسبی در جهت خودکفایی به‌عنوان استراتژی و استفاده از مواد اولیه مانند نفت و مواد معدنی به‌عنوان سیاست حاشیه‌ای به‌منظور تضمین و تداوم درآمدهای صادراتی است. به‌ویژه آنکه بزرگترین مزیت‌های صادراتی کشور در این بخش نهفته است.

وی گفت که صدور کالاهای سنتی مانند پسته، فرش و... و کالاهای کشاورزی و صنعتی به‌صورت جزئی ناقص این ترکیب نیست.

○ برای ایجاد تعادل عمومی در اقتصاد، لازم است که متغیرهای کلان مانند دستمزدها، نرخ سود بانکی، مالیات‌ها، مخارج دولت، نقدینگی، تعرفه‌ها و سود بازرگانی، نرخ ارز و قیمت‌ها به‌نحوی تنظیم و نظارت شوند که نه تنها با استراتژی کلی کشور در ارتباط باشند، بلکه با شرایط اجتماعی و سیاسی نیز هماهنگ گردند.

وزیر امور اقتصادی و دارایی مکانیزم اجرایی اعمال استراتژی پیشنهادی خود را چنین بیان کرد: برای تدوین و موفقیت اجرای برنامه توسعه اقتصاد بدون نفت در میان و درازمدت، باید کمیته‌ای مرکب از مسؤولان پولی، مالی و بازرگانی و

در پنج سال آینده، کاهش هزینه‌های دولت با نظارت دقیق بر مخارج پروژه‌های عمرانی و اولویت‌بندی پروژه‌ها و حذف تبصره‌ها باشد. این کاهش در طول پنج سال و به‌صورت زمان‌بندی شده باید باشد به‌طوری که هزینه‌های بخش عمومی در پایان دوره به ۷۰ درصد ابتدای دوره برسد. وی افزود: سهم مالیات‌ها در پنج سال آینده به‌صورت زمان‌بندی شده باید افزایش یابد به‌طوری که سهم مالیات‌ها در بودجه دولت به ۶۰ درصد برسد و این کار باید با معرفی مالیات‌های جدید، گسترش پایه مالیاتی و گسترش اطلاعات همراه باشد.

وی بر ضرورت ایجاد ثبات نسبی در سطح عمومی قیمت‌ها در این برنامه تأکید کرد و افزود: این ثبات باید از طریق کنترل نظارت و هدایت صحیح نقدینگی، کنترل حجم نقدینگی و کنترل و نظارت بر قیمت محصولات بنگاه‌های دولتی انجام شود. وزیر امور اقتصادی و دارایی دیگر مکانیزم‌های اجرایی در میان مدت را تثبیت نرخ سود بانکی برای اجتناب از تورم ناشی از فشار هزینه‌های تولید، حذف واحدها و مؤسسات اضافی و موازی دولتی، حذف مقررات دست‌وپاگیر و مقررات زدایی به‌منظور تشویق برنامه‌های اقتصادی و افزایش کارایی بخش عمومی ذکر کرد.

وی در این مکانیزم اجرایی بر اصلاح اعمال برنامه‌های خصوصی‌سازی برای مقابله با تورم و حصول هدف کاهش هزینه‌های دولتی و نیز تأمین وجوه برای اتمام پروژه‌های نیمه‌تمام، تأکید کرد و گفت: این کار می‌تواند به‌صورت انتشار اوراق مشارکت در اجرای طرح‌های عمرانی، تشویق بخش خصوصی برای واگذاری یکجا و جزئی سهام از طریق بورس انجام گیرد.

ارزش پولی ملی در مقابل ارزهاست. وی دیگر مزیت‌های این استراتژی را ایجاد ارزش افزوده بیشتر در اقتصاد ملی و رشد سهم منابع داخلی در محصولات صادراتی، ایجاد ثبات نسبی در اقتصاد از طریق رشد اشتغال و ثبات قیمت‌ها، رشد مداوم اقتصادی و ایجاد عدالت اجتماعی و توزیع بهتر درآمدها از طریق رشد درآمدهای مالیاتی و ایجاد فرصت‌های اشتغال در داخل ذکر کرد.

○ اصلاح و اعمال برنامه خصوصی‌سازی برای مقابله با تورم و حصول هدف کاهش هزینه‌های دولتی و نیز تأمین وجوه برای اتمام پروژه‌های ناتمام، ضروری است و با انتشار اوراق مشارکت و فروش سهام، امکان‌پذیر می‌باشد.

وزیر امور اقتصادی و دارایی برای تحقق برنامه اقتصاد بدون نفت در میان مدت گفت: این برنامه در میان مدت باید شامل سیاست‌گذارهای اجرایی در زمینه‌های تثبیت نرخ ارز شناور و صادراتی

بخش‌های تولید فیزیکی نفت، صنایع و کشاورزی تشکیل شود.

وی افزود: هدف این کمیته باید رشد تولید داخلی، تثبیت میزان تورم و تدوین یک سیاست بازرگانی به‌منظور کاهش واردات و رشد صادرات به‌خصوص جایگزینی صادرات نفت خام و مواد معدنی با فرآورده‌های نفتی و معدنی باشد.

وی تصریح کرد که در این رابطه، تثبیت قیمت‌ها، رشد درآمدهای مالیاتی، تثبیت نرخ سود بانکی و ارز، کنترل نقدینگی و کاهش هزینه‌های دولت می‌تواند نه‌تنها مزیت‌های صادراتی را تقویت کنند، بلکه موجب به‌وجود آمدن تعادل‌های بخشی در جهت نیل به استراتژی بلندمدت اقتصاد بدون نفت، شوند.

محمدخان دربارهٔ فواید انتخاب این استراتژی گفت: مزیت‌های عمده این برنامه، ایجاد استقلال سیاسی و اقتصادی، کاهش وابستگی مخارج دولت به درآمدهای نفتی و جایگزین شدن درآمدهای مالیاتی، مشارکت بیشتر بخش خصوصی در فعالیت‌های اقتصادی و حفظ

وزیر صنایع:

«صادرات به ضرر بازار داخلی است» یک بینش انحرافی است.

مهندس محمدرضا نعمت‌زاده وزیر صنایع اعلام کرد: به‌طور اصولی این بینش که صادرات به‌ضرر بازار داخلی است، سددرد انحرافی و غلط و مغایر با تمام اصول اقتصادی است.

وی گفت: با آزاد کردن تمام زمینه‌ها، باید تولید و صادرات را افزایش داد.

وزیر صنایع گفت: اتکاء به نفت، صدور ماده اولیه و تک‌محصولی بودن، تبعات ناگواری برای کشور دارد. اقتصاد ایران علاوه بر اتکاء به نفت، به صادرات مواد خام متکی است و این موضوع را غامض‌تر می‌کند.

وزیر صنایع اظهار داشت: تجربیات دنیا نشان می‌دهد که با افزایش تولید و صادرات، نه‌تنها قیمت در بازار داخلی افزایش نمی‌یابد، بلکه با کاهش روبه‌رو خواهد شد. اگر تولید با کیفیت بالا افزایش یابد، قدرت رقابت در بازارهای خارجی بیشتر می‌شود و مصرف‌کننده داخلی نیز از آن بهره‌مند خواهد شد.

○ صدور ماده اولیه و تک‌محصولی بودن، تبعات ناگواری برای کشور دارد. اقتصاد ایران علاوه بر اتکاء به نفت، به صادرات مواد خام متکی است و این موضوع را غامض‌تر می‌کند.

وزیر صنایع گفت: نفت یک محصول سیاسی است و در شرایط خاصی قیمت‌گذاری می‌شود. کشورهای صنعتی اجازه نمی‌دهند که قیمت آن در حد مناسب

باشد. آنها گاه با تحریم‌های اقتصادی، ضررهایی را به کشورهای صادرکننده نفت، وارد می‌سازند.

وی تصریح کرد: جمهوری اسلامی ایران از آنجا که اقتدار خاصی دارد، تاکنون توانسته است با زیان‌های ناشی از تحریم‌های اقتصادی مقابله کند.

○ جمهوری اسلامی ایران از آنجا که اقتدار خاصی دارد، توانسته است با زیان‌های ناشی از تحریم‌های اقتصادی مقابله کند.

وی گفت: مقام معظم رهبری این نظر را دارند که «نفت» در اختیار خودمان باشد و این امر فقط با کاهش سهم نفت در صادرات کشور که در حد بالایی است، امکان‌پذیر است. ایران برای کسب درآمد ارزی تا ۸۰ درصد به صادرات نفت متکی است و لذا نمی‌تواند به سهولت صدور کالاهای دیگر را جایگزین آن کند.

مهندس نعمت‌زاده گفت: نفت محصول بالارزشی است، باید تولید و صادر شود، ولی سهم آن در صادرات کشور باید کاهش یابد و به حد معقولی برسد. وی افزود: می‌بایست سهم نفت در صادرات کاهش یابد ولو آنکه قدر مطلق آن ثابت باشد و در کنار آن صادرات غیرنفتی گسترش یابد تا اگر زمانی نفت صادر نکردیم، اقتصاد کشور لطمه نبیند.

وزیر صنایع اظهار داشت: از ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی این شعار مطرح بوده که باید اقتصاد کشور را از اتکا به یک

ماده خام، آن هم نفت که در جهان جنبه سیاسی دارد، نجات داد.

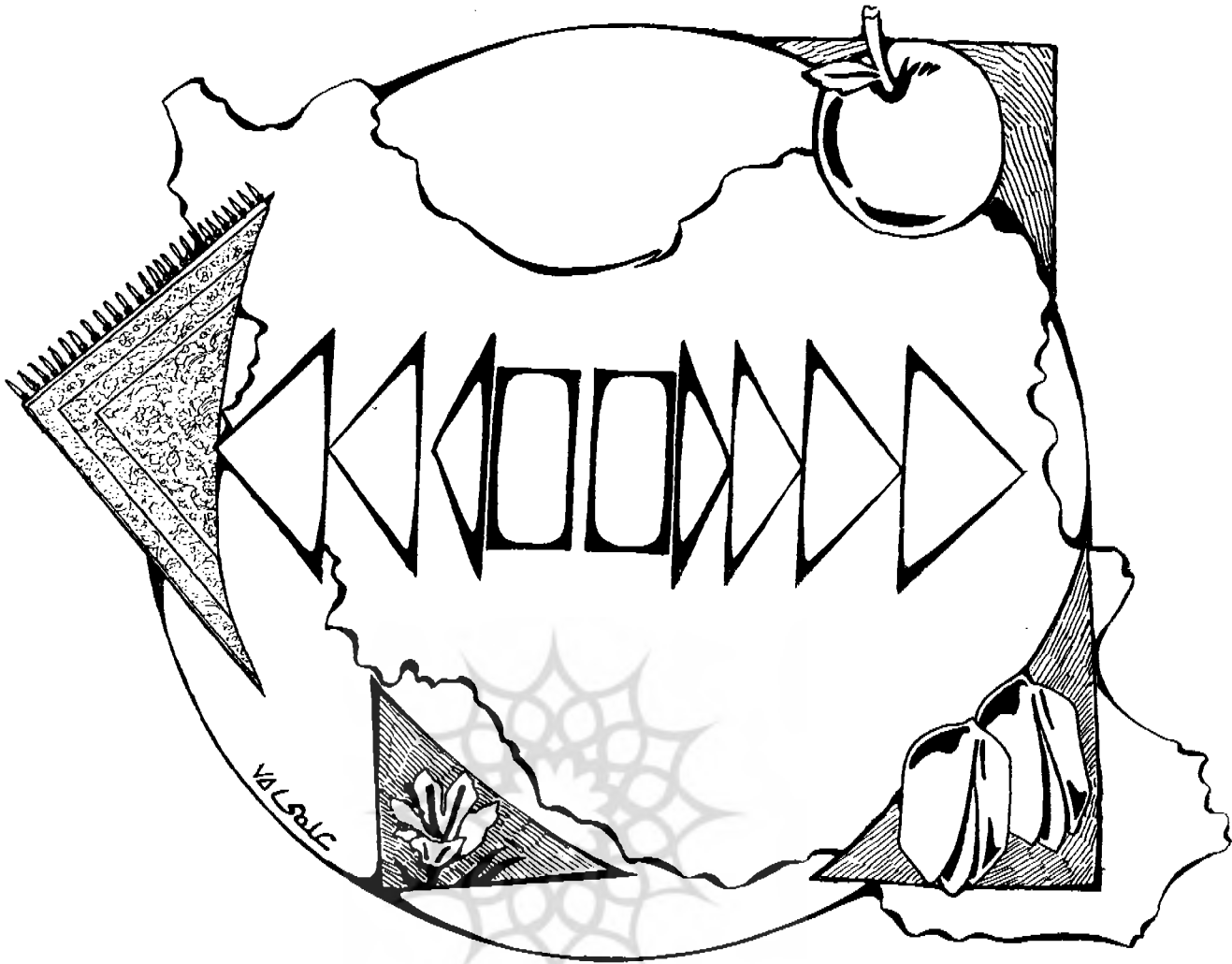
وی گفت: کشورهای جهان سوم همواره این مشکل (اقتصاد تک‌محصولی) را دارند. آنها مواد خام بالارزش خود را صادر و در مقابل کالاهای موردنیاز که مصنوع انسان است را با قیمت گزاف وارد می‌کنند.

○ ایران برای کسب درآمد ارزی تا ۸۰ درصد به صادرات نفت متکی است و لذا نمی‌تواند به سهولت صدور کالاهای دیگر را جایگزین آن کند.

وزیر صنایع گفت: ایران به‌لحاظ دارا بودن نفت، توانسته است تاکنون این روند را ادامه دهد. اما اکثر کشورهای درحال توسعه که مواد خام محدودی دارند، در فقر فرورفته‌اند.

وی با انتقاد از صدور مواد خام که ارزش افزوده‌ای ندارد و یا در حد ناچیزی است، گفت: به‌هیچ‌وجه صدور مواد خام مقرون به‌صرفه نیست. کشورهای صنعتی تلاش می‌کنند بهای مواد خام را در حد نازلی نگه دارند. وضع قیمت نفت در چند سال گذشته، این موضوع را تأیید می‌کند. ارزش مواد ساخته شده که کشورهای صنعتی به ایران صادر می‌کنند، نیز نشان می‌دهد که چندین برابر قیمت نفت است.

○ سهم نفت در صادرات کشور باید کاهش یابد. حتی اگر قدر مطلق آن ثابت باشد، در کنار آن باید صادرات غیرنفتی گسترش یابد.

مهندس نعمت‌زاده گفت: اتکاء به صدور یک ماده، به‌طور اصولی، کشور را آسیب‌پذیر می‌سازد، زیرا خریداران می‌توانند در مقابل آن ایستادگی کنند. اکنون هیچ کشوری حاضر نیست که اقتصاد خود را به صدور یک کالا یا یک بازار متکی نماید. به‌همین دلیل محصولات مختلف برای صادرات عرضه می‌شوند تا اگر از فروش یک کالا، درآمد موردنظر تحصیل نشود، صدور محصولات دیگر افزایش یابد. وزیر صنایع دربارهٔ صدور خدمات فنی و مهندسی گفت: دولت برای صادرات خدمات فنی و مهندسی، تسهیلات و

ضمانت‌های بانکی فراهم می‌کند تا شرکت‌های فنی - مهندسی به‌طور فعال در مناقصه‌های بین‌المللی شرکت کنند.

○ دولت برای صدور خدمات فنی - مهندسی، تسهیلات و ضمانت‌های بانکی فراهم می‌کند تا شرکت‌های فنی - مهندسی به‌طور فعال در مناقصه‌های بین‌المللی شرکت کنند.

وی تصریح کرد که بخش خدمات فنی و مهندسی در حال حاضر شیوه بازاریابی و حضور در مناقصه‌های بین‌المللی را

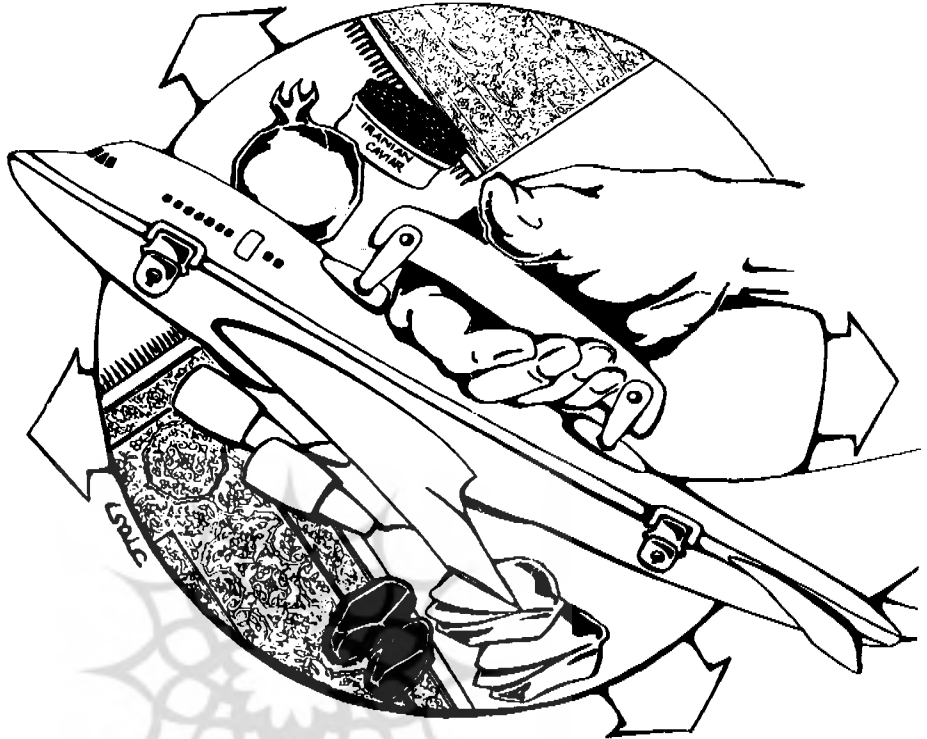
به‌درستی نمی‌داند و لازم است در این زمینه گام‌های بیشتری برداشته شود. وی گفت: به‌منظور توسعه درآمد ناشی از صدور خدمات فنی و مهندسی در نخستین برنامهٔ پنج‌ساله توسعه اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی کشور، مجوز برای ایجاد ۷۵۰ واحد خدمات فنی و مهندسی صادر شد که ۴۰۰ واحد آن در حال حاضر فعال می‌باشد. در ضمن ۵ هزار واحد دیگر در حال شکل‌گیری می‌باشد. وی گفت: این شرکت‌ها موفق شده‌اند که تشکل واحدی در قالب «کانون خدمات فنی و مهندسی» ایجاد کنند.

وزیر کشاورزی:

راهبرد و فرهنگ صادرات باید در جامعه مفهوم پیدا کند

۳۰ درصد می‌رسد. این در حالی است که در صنایع تبدیلی هنوز به درجه‌های بالا نرسیده‌ایم.

○ با رشد بهره‌وری در تمام بخش‌های اقتصادی و حذف قوانین و مقررات بازدارنده باید صادرات را تشویق کرد.

وی به‌عنوان مثال گفت: لازم نیست که تمام مصرف سیب‌زمینی کشور از پاییز تا فروردین سال بعد از داخل تأمین شود. بلکه می‌توان بخشی از تولیدات سیب‌زمینی پاییز را صادر کرد و کمبود آن در زمستان و بهار بعد را وارد نمود تا از ضایعات آن جلوگیری شود.

○ فقط $\frac{1}{120}$ مواد غذایی تولیدی در کشور صادر می‌شود. ضایعات محصولات باغبانی و صنایع غذایی بیش از ۳۰ درصد است.

وی با تأکید بر این امر که باید فرهنگ صادرات در جامعه جا بیفتد، گفت: قبل از صادرات، «تولید» مهم است. باید برای تأمین مصرف داخلی و صادرات، ابتدا موانع تولید برطرف شود. تولیدکنندگان محصولات کشاورزی و صنعتی و عرضه‌کنندگان خدمات باید از لحاظ کیفیت، رعایت استاندارد و کاهش قیمت تمام‌شده، فعالیت چشمگیری داشته باشند تا محصول موردپسند بازارهای بین‌المللی را عرضه کنند.

○ در بخش کشاورزی هنوز به استانداردهای موردنظر نرسیده‌ایم. قیمت محصولات ایران بالاست و این نخستین مانع در راه صادرات است.

وی گفت: قوانین و مقررات بازدارنده صادرات باید برداشته شود و در مقابل صادرات تشویق گردد.

دکتر کلانتری اظهار داشت: در ایران سالانه ۶۰ میلیون تن مواد غذایی تولید می‌شود که فقط $\frac{1}{120}$ آن صادر می‌گردد. از ۲۳ میلیون تن محصولات باغبانی حدود ۴۰۰ هزار تن آن صادر می‌شود.

وی افزود: ضایعات محصولات باغبانی و صنایع غذایی کشور به بیش از

دکتر عیسی کلانتری وزیر کشاورزی اعلام کرد: استراتژی (راهبرد) و فرهنگ صادرات در جامعه ایران باید مفهوم خود را پیدا کند. مصرف به‌اندازه کافی و دور از اسراف باید باشد و محصول مازاد برنیاز صادر شود. در مقابل کمبودهای بازار داخلی نیز وارد گردد.

وزیر کشاورزی اظهار داشت: در بخش کشاورزی هنوز به استانداردهای موردنظر نرسیده‌ایم و قیمت تمام‌شده محصولات در ایران بالاست و این امر نخستین مانع در راه صادرات می‌باشد.

وی افزود: باید بهره‌وری در تولید در تمام بخش‌های اقتصادی افزایش یابد. با رشد بهره‌وری می‌توان صادرات را گسترش داد.

رئیس سازمان برنامه و بودجه: برنامه اقتصاد بدون نفت، امسال تهیه و تدوین می‌شود

گیرد.

وی گفت: سهم درآمدهای نفتی در بودجه سال ۱۳۷۵ نسبت به سال گذشته ۱۳/۷ درصد کاهش نشان می‌دهد، با وجود آنکه بودجه عمومی دولت ۳۰ درصد افزایش دارد، این امر بیانگر کاهش وابستگی اقتصاد کشور به درآمدهای نفتی است.

○ تدوین طرح برنامه‌ریزی اقتصاد بدون نفت در گروه‌های کاری سازمان برنامه و بودجه در حال انجام است.

دکتر میرزاده گفت: در راستای حرکت به سوی اقتصاد بدون نفت، علاوه بر تثبیت شرایط اقتصادی و افزایش قدرت پول ملی، در بودجه سال ۱۳۷۵ با تقویت بنیان‌های تولیدی و زیربنایی، گامی اساسی در جهت رهایی از وابستگی به درآمدهای نفتی برداشته شده است.

وی افزود: ۱/۲ میلیارد دلار از درآمدهای ارزی سال جاری از فروش فرآورده‌های نفتی به‌جای صادرات نفت خام و ۵ میلیارد دلار از فروش کالاهای غیرنفتی به‌دست می‌آید و توجه بیشتر به درآمدهای مالیاتی نشانه اتکای بیشتر بودجه ۷۵ به درآمدهای غیرنفتی است.

○ سهم درآمدهای نفتی در بودجه سال جاری نسبت به سال گذشته ۱۳/۷ درصد کاهش دارد در حالی که بودجه عمومی دولت ۳۰ درصد افزایش یافته است.

اقتصاد بدون نفت در گروه‌های کاری این سازمان در حال انجام است و انتظار می‌رود تا پایان سال جاری، طرح نهایی برای بررسی در دستور کار هیأت دولت قرار

دکتر حمید میرزاده، معاون رئیس‌جمهوری و رئیس سازمان برنامه و بودجه به‌تازگی در گفت‌وگو با خبرنگاران اظهار داشت: تدوین طرح برنامه‌ریزی

دبیر شورای عالی مناطق آزاد تجاری: سیاست‌های دولت به صادرات غیرنفتی لطمه زده است

مهندس مرتضی الویری دبیر شورای عالی مناطق آزاد تجاری صنعتی ایران اخیراً در گفت‌وگو با خبرنگاری جمهوری اسلامی گفت: سیاست‌های اقتصادی و ارزی متخذه از سوی دولت در سال ۷۴ موجب وارد آمدن لطمه به امر سرمایه‌گذاری و صادرات غیرنفتی کشور شده است.

وی نسبت به نتایج این سیاست‌ها خوش‌بین نیست و افزود: تثبیت نرخ ارز، اقتصاد کشور را به سمت سیستم سه‌نرخی ارز برد. این سیستم در واقع بازگشت به عقب از راهی است که یک‌طرفه بود. زیرا کشور تبعات و سختی‌های سیستم تک‌نرخ‌ی ارز را پشت سر گذاشته و در آستانه بهره‌مندی از مزایای آن قرار داشت.

وی افزود: وجود سیستم چندنرخ‌ی ارز و نامشخص بودن نرخ تعادلی ریال با اسعار دیگر، موجب شکل‌گیری سوءاستفاده‌های ارزی، تخصیص نابهینه منابع و صرف هزینه‌های غیرضروری ارزی که به وسیله سهمیه‌های بخشنامه‌ای صورت می‌گرفت، از جمله معایب این سیستم است.

وی درباره سیاست‌های صادراتی دولت در سال ۷۴ و صدماتی که در این راه به صادرات غیرنفتی وارد شد، گفت: علاوه بر لطماتی که تصمیم‌های ارزی دولت به صادرات غیرنفتی وارد کرد، اعمال مقررات صادراتی نظیر تعیین سقف زمانی برای پیمان‌نامه‌های ارزی، تمایل صادرکنندگان را برای صادرات کالا کاهش داد.

وی گفت: سیاست‌های حاکم بر کشور در برنامه اول توسعه اقتصادی سبب شد

که درآمد صادرات غیرنفتی از ۹۷۰ میلیون دلار در سال ۶۷ به ۴/۶ میلیارد دلار در سال ۷۳ برسد. اگر توسعه صادرات غیرنفتی به همین منوال ادامه داشت، در سال ۷۴ باید بیش از ۵/۵ میلیارد دلار از صادرات غیرنفتی درآمد حاصل می‌شد. اما اتخاذ سیاست‌های جدید آنچنان ضربه‌ای به صادرات غیرنفتی زد که به نظر نمی‌رسد درآمد حاصل از صادرات غیرنفتی سال ۷۴ کشور از سه میلیارد دلار تجاوز کرده باشد.

○ برگشت به سیستم سه‌نرخ‌ی ارز و نامشخص بودن نرخ تعادلی ریال با دیگر ارزها، موجب شکل‌گیری سوءاستفاده‌های ارزی، تخصیص نابهینه منابع و صرف هزینه‌های غیرضروری ارزی می‌شود.

الویری گفت: یکی از مسائلی که به صادرات غیرنفتی لطمه می‌زند، تغییر در مقررات کالاهای مجاز برای صادرات است. بازارهای جهانی هرگز به صادرکنندگان که نمی‌توانند در درازمدت کالاهای آنها را تأمین کنند، اعتماد ندارند. اعمال ممنوعیت ناگهانی صدور اقلامی از کالاهای غیرنفتی لطمه بزرگی می‌زند که آثار آن تا سالها باقی می‌ماند.

وی گفت: لازمه افزایش صادرات غیرنفتی بازگشت به سیاست‌های برنامه اول و متوقف کردن سیاست‌هایی است که در سال ۷۴ اتخاذ شد. اگر دولت سیاست‌های کنونی را ادامه دهد درآمد صادرات غیرنفتی در سال ۷۵ حدود چهارمیلیارد دلار خواهد بود، اما اگر به سیاست‌های برنامه اول بازگشت شود،

دستیابی به رقم شش میلیارد دلار به سختی امکان‌پذیر خواهد بود. وی تأکید کرد: مسایل اقتصادی باید در یک فرآیند کامل و نه منفک و مجرد، بررسی شود.

وی گفت: سیاست‌های اتخاذ شده در سال ۷۴ در کوتاه‌مدت اثر ضدتورمی در اقتصاد کشور دارد. اما در درازمدت اثر تورمی دارد. علاوه بر آن بیکاری را افزایش می‌دهد و رکود اقتصادی در پی خواهد داشت و باعث به وجود آمدن پدیده اقتصادی تورم توأم با رکود خواهد شد.

وی افزود: این پدیده اکنون در اقتصاد کشور وجود دارد و پیدایش آن از افزایش هزینه‌های تولید و قیمت تمام‌شده کالاها و پایین بودن قدرت خرید مردم ناشی می‌شود.

وی تورم توأم با رکود را موجب تعطیل شدن یا معطل ماندن واحدهای تولیدی ذکر کرد و راه‌های مقابله با آن را افزایش بهره‌وری و تثبیت سیاست‌های صادراتی ذکر کرد.

مهندس الویری برای کاهش میزان تورم در کشور، اعمال کنترل دقیق بر میزان نقدینگی، وضع سیاست‌های حمایت از تولید، تصحیح نظام توزیع و مانور در سود سپرده‌های بانکی را پیشنهاد کرد و افزود: با این ابزار می‌توان ظرف سه سال تورم ۶۰ درصدی را به تورم یک‌رقمی تبدیل کرد.

وی توجه جدی به صدور کالاهای غیرنفتی را از ضروریات این امر دانست و افزود: در بخش توسعه صادرات غیرنفتی کشور باید صنایع پردازشی که ارزش افزوده ایجاد خواهد کرد، مورد توجه قرار گیرد.

رئیس مجلس شورای اسلامی: مسئولان با پایه ریزی اقتصاد بدون نفت، توطئه‌ها را خنثی کنند

حجت‌الاسلام والمسلمین علی‌اکبر ناطق‌نوری رئیس مجلس شورای اسلامی اعلام کرد: با عنایت به رهنمودها و بیانات مقام معظم رهبری، مسئولان کشور بایستی با ارایه برنامه‌ای، اقتصاد کشور را از منابع درآمدی نفت بی‌نیاز کنند تا دشمن نتواند از این ابزار سوءاستفاده کند.

○ مسئولان کشور بایستی با ارایه برنامه‌ای، اقتصاد کشور را از منابع درآمدی نفت، بی‌نیاز کنند.

وی گفت: با توجه به پیشرفت‌ها و دستاوردهای کارشناسان ایران در صنعت نفت، امروز در جهان حرفی برای گفتن داریم و به‌میزان قابل‌توجهی این امر را به اثبات رسانده‌ایم و از این طریق می‌توانیم با استکبار مقابله کنیم.

○ هدف‌کنگره و دولت آمریکا از طرح تشدید تحریم اقتصادی با آسیب‌رساندن به بخش‌های اقتصادی ایران و جلب‌نظر صهیونیست‌هاست.

رئیس مجلس شورای اسلامی با اشاره به طرح تحریم اقتصادی آمریکا علیه ایران، اظهار داشت: مخالفت‌کنگره و دولت آمریکا با ملت ایران برای کسب رأی صهیونیست‌ها، مایه‌تأسف برای ملت آمریکاست.

ملت ایران، هیچیک از ترفندهای دولتمردان آمریکایی مؤثر نخواهد بود.

○ با همت مجلس و دولت و پشتیبانی ملت، هیچیک از ترفندهای دولتمردان آمریکایی مؤثر نخواهد بود.

وی در جلسه علنی مجلس اظهار داشت: هدف‌کنگره آمریکا و دولت کلینتون از طرح تشدید تحریم اقتصادی، آسیب‌رساندن به بخش‌های اقتصادی و ایران و جلب‌نظر صهیونیست‌هاست.

وی گفت: با همت دولت و مجلس شورای اسلامی و پشتیبانی و همکاری

رئیس کمیسیون برنامه و بودجه مجلس شورای اسلامی: توسعه صادرات به فرهنگ عمومی، عزم ملی، همکاری و ارزیابی همه جانبه نیاز دارد

حجت‌الاسلام والمسلمین دری نجف‌آبادی، نماینده و رئیس کمیسیون برنامه و بودجه مجلس شورای اسلامی اعلام کرد: استراتژی توسعه صادرات به یک فرهنگ عمومی، عزم ملی، همکاری همه جانبه و ارزیابی تمام جوانب نیاز دارد. وی گفت: اقتصاد کشور در گذشته «اقتصادی مصرفی» بوده و به نظر می‌رسد با اجرای دو برنامه توسعه اقتصادی اکنون مسیر آن تغییر کرده و به سمت استراتژی توسعه صادرات در حال پیشرفت است.

○ با اجرای دو برنامه توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، به نظر می‌رسد اقتصاد مصرفی گذشته به سمت استراتژی توسعه صادرات در حال پیشرفت است.

نماینده مجلس شورای اسلامی اظهار داشت: با توجه به پتانسیل‌ها، امکانات و استعدادهای اقتصاد کشور، شرایط منطقه‌ای و بین‌المللی، رشد جمعیت و نیاز به ایجاد فرصت‌های شغلی، ضرورت‌ها و نیاز به فن‌آوری، باید صادرات غیرنفتی و توسعه آن جدی گرفته شود و موانع و مشکلات آن برطرف شود.

وی گفت: دولت باید لایحه جدیدی برای صادرات داشته باشد و سازمان برنامه و بودجه با همفکری، همگامی و همکاری سایر دستگاه‌ها این لایحه را تنظیم کند.

○ باید مصرف داخلی محدود شود و با رشد سرمایه‌گذاری در عرصه صادرات حضور فعال داشت.

وی با اشاره به استعدادهای فراوان کشور در زمینه‌های نفت، گاز، پتروشیمی، مواد اولیه، کشاورزی، صنایع و معادن اظهار داشت: باید مصرف داخلی محدود شود و با رشد سرمایه‌گذاری در عرصه صادرات حضور فعال داشته باشیم. کار و تلاش در این زمینه از واجبات است.

وی افزود: مصالح ملی به صورت یک اصل باید تلقی شود و مصالح فردی و مقطعی تابع آن باشد. در بازارهای خارجی، ثبات، حضور و کیفیت باید یک هدف ملی تلقی گردد و هر فرد در آن ذی‌سهم باشد. وی گفت: برای توسعه صادرات، می‌بایست سرمایه‌ها در جهت ایجاد اشتغال، تولید، تأمین مواد اولیه، سرمایه‌گذاری جدید، بهبود فن‌آوری، ایجاد مراکز تحقیقاتی و امور زیربنایی به کار رود تا توسعه صادرات پدیدار شود.

وی معتقد است که تمام ارگان‌های کشور باید دست به دست یکدیگر دهند و زمینه توسعه صادرات غیرنفتی را فراهم کنند.

وی گفت: در دومین برنامه پنج‌ساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور بر صادرات غیرنفتی تأکید شده و شاید بتوان گفت این موضوع استراتژی کلی اقتصادی کشور را تغییر می‌دهد. ضرورت دارد در رابطه با این استراتژی

کلی و تغییراتی که در اقتصاد ایجاد می‌شود، تمام دستگاه‌ها همکاری کنند.

○ در بازارهای خارجی می‌بایست با قیمت ارزان و تبلیغات مناسب حرکت کرد. ایجاد بازارهای امن و باثبات برای آنکه خریداران تابع بازار شوند، ضرورت دارد.

رئیس کمیسیون برنامه و بودجه مجلس شورای اسلامی اظهار داشت: از هفتاد سال پیش تاکنون اقتصاد کشور بر مبنای اتکاء به نفت، استوار بوده است و استراتژی جایگزینی واردات دنبال می‌شد. برای تأمین نیاز داخلی همواره از نفت به‌عنوان منبع تأمین کننده نیازها استفاده شده است.

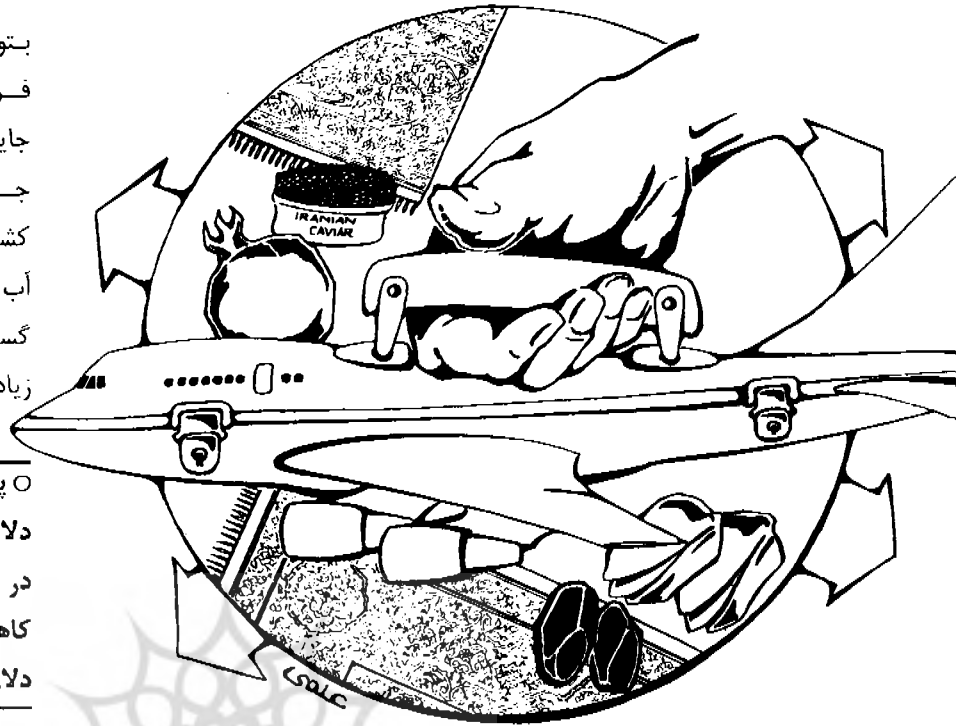
وی در رابطه با روش‌های توسعه صادرات غیرنفتی اظهار داشت: در بحث صادرات غیرنفتی باید بازارهای باثبات و امن به وجود آورد تا خریداران در درازمدت روی ثبات و امنیت بازار حساب کنند. در بازارهای خارجی می‌بایست با ارایه قیمت ارزان و تبلیغات مناسب، حرکت کرد تا خریداران تابع بازار ما شوند و این حرکت باید استمرار یابد.

وی افزود: با سلیقه نمی‌توان وارد بازارهای جهانی شد. بازارهای سلیقه‌ای محکوم به شکست هستند. بازار تولید، بازار مصرف و بازار صادرات باید هماهنگ باشد تا این حرکت‌ها توسعه صادرات غیرنفتی را پدیدار سازد.

نماینده مجلس شورای اسلامی: ایران بدون نفت به حیات خود با موفقیت ادامه می‌دهد

بتوان در آینده محصولات کشاورزی و فرآورده‌های پتروشیمی و صنعتی را جایگزین صادرات نفت کرد. به‌ویژه آنکه جمهوری اسلامی ایران در بخش کشاورزی به‌علت وسعت سرزمین و تنوع آب و هوایی، مزیت نسبی فراوانی دارد و با گسترش صنایع تبدیلی می‌تواند صادرات زیادی در این بخش داشته باشد.

○ پیش‌بینی کسب بیش از ۲۷ میلیارد دلار درآمد ارزی از صادرات غیرنفتی در برنامه دوم، زمینه مطلوبی را برای کاهش وابستگی اقتصاد کشور به دلارهای نفتی به‌وجود آورده است.

وی گفت: با توجه به آنکه ارزش صادرات غیرنفتی در دومین برنامه پنج‌ساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور بیش از ۲۷ میلیارد دلار پیش‌بینی شده، زمینه مطلوبی برای کاهش وابستگی اقتصاد کشور به دلارهای نفتی وجود دارد.

وی افزود: با تربیت نیروی انسانی متخصص و کارآ و تلاش برای صدور خدمات مهندسی و پیمانکاری به دیگر کشورها، می‌توان به مشکل اقتصاد تک‌محصولی ایران خاتمه داد.

وی با اشاره به رهنمودهای رهبر معظم انقلاب و برنامه‌های دولت آقای هاشمی رفسنجانی، نسبت به رهایی از وابستگی به اقتصاد متکی به نفت، ابراز خوش‌بینی کرد.

تا حد امکان نفت را به‌صورت خام صادر نکرد. وی افزود: در دوران سازندگی، سرمایه‌گذاری‌های بسیاری در صنعت پتروشیمی انجام شده است و می‌توان فرآورده‌های نفتی را با قیمتی بسیار بالاتر از نفت خام به بازار جهانی عرضه کرد و درآمد ارزی بیشتری برای کشور به‌ارمغان آورد.

○ در دوران سازندگی، سرمایه‌گذاری‌های بسیاری در صنعت پتروشیمی صورت گرفت و می‌توان فرآورده‌های نفتی را با قیمت بسیار بالاتر از نفت خام به بازار جهانی صادر کرد.

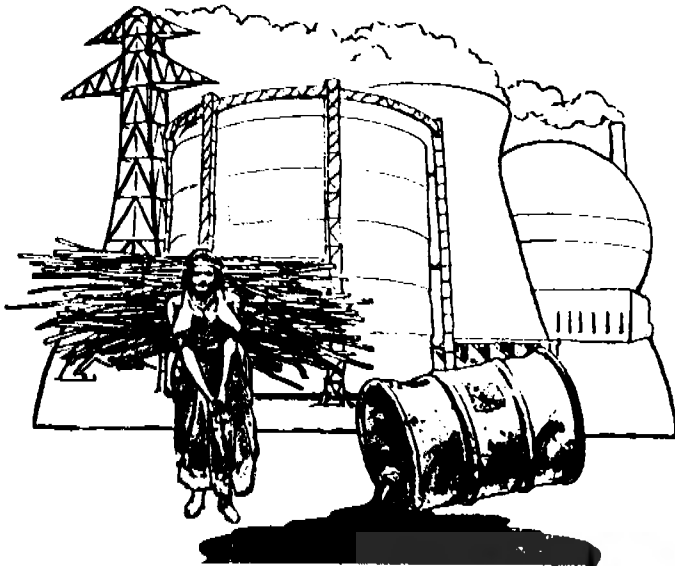
وی اظهار امیدواری کرد که با برنامه‌های انجام شده در چند سال اخیر،

مهندس سیدحسین هاشمی نماینده مجلس شورای اسلامی درباره الگوی اقتصاد بدون نفت، اخیراً گفت: با توجه به توان کشور در زمینه‌های مختلف به‌ویژه معادن و کشاورزی، ایران یک سرزمین ثروتمند در جهان است و می‌تواند بدون درآمدهای نفتی نیز به‌حیات خود با موفقیت ادامه دهد.

وی گفت: یکی از نعمات موجود در ایران، معادن است. تاکنون حدود ۳۵ نوع ماده معدنی با ذخیره خوب در ایران شناسایی شده است. با بهره‌برداری مناسب از معادن، می‌توان مواد معدنی را به‌صورت فرآورده‌هایی با ارزش افزوده بیشتر صادر کرد.

مهندس هاشمی گفت: در مورد نفت نیز باید دقت کرد که این ماده حیاتی فقط به نسل حاضر تعلق ندارد بلکه آیندگان نیز برای استفاده از این ثروت، حق دارند. باید

نماینده مجلس شورای اسلامی: ایجاد ثبات اقتصادی با رهایی از نوسانات قیمت نفت، سیاست استراتژیک ایران است

محمدباقر نوبخت حقیقی نماینده مجلس شورای اسلامی اخیراً گفت: ایجاد ثبات اقتصادی در ایران با رهایی از نوسانات درآمدهای نفتی، امروز یکی از سیاست‌های استراتژیک جمهوری اسلامی است که ملهم از نظر مطاع رهبر معظم انقلاب می‌باشد.

○ در کوتاه‌مدت، ناکافی بودن درآمد حاصل از صادرات غیرنفتی، مدیریت کشور و ادامه سازندگی را دشوار می‌سازد، اما با تبدیل ارز به سرمایه‌های درآمدزای دیگر، زمینه برای کاهش وابستگی به نفت باز می‌شود.

وی گفت: شاید در کوتاه‌مدت ناکافی بودن درآمد حاصل از صادرات غیرنفتی، مدیریت کشور و ادامه روند سازندگی و توسعه ظرفیت‌های زیربنایی به خصوص با وجود طرح‌های نیمه تمام، میسر نباشد. اما باید به جای تلقی از ارز ناشی از فروش نفت، آن را یک ثروت ملی متعلق به نسل آینده به حساب آورد و با تبدیل ارز به سرمایه‌های درآمدزای دیگر، زمینه را برای کاهش وابستگی به نفت باز کرد.

نوبخت گفت: بررسی همه‌جانبه و کارشناسی بخش‌های اقتصادی (تولید صنعتی، کشاورزی و...) به گونه‌ای که کدامیک محور توسعه تلقی شود و بستر سرمایه‌گذاری حاصل از فروش نفت انتخاب شود، لازم است.

وی افزود: با توجه به پتانسیل‌های ارزنده ایران با داشتن بیش از ۵۱ میلیون

پالایشگاه و... نشان می‌دهد.

نوبخت اظهار داشت که از سال ۱۳۸۹ که نفت وارد اقتصاد ایران شد، همواره درآمدهای حاصل از آن در تصمیم‌های اقتصادی و سیاسی نقش تعیین‌کننده‌ای داشته است.

سهم درآمدهای نفتی در برنامه‌های عمرانی سوم و چهارم پیش از انقلاب به ۶۳ تا ۶۶ درصد بودجه کشور رسید. چهار برابر شدن درآمد نفتی ایران در سال ۱۳۵۴ نسبت به سال ۱۳۵۲ در واقع دستیابی به رشد تولید ناخالص داخلی سالانه ۱۲ درصد در این سالها را ممکن است.

وی افزود: کاهش درآمد حاصل از نفت در سال‌های ۶۷-۱۳۶۳ علت اصلی افزایش کسری بودجه دولت بود. به تحقیق می‌توان گفت که کاهش این درآمدها در سالهای ۷۲-۱۳۷۰، بحران بدهی‌ها را ایجاد کرد. استکبار با وقوف به میزان اثربخشی درآمدهای نفتی در اقتصاد ایران از سال ۱۹۹۵ وارد مرحله جدیدی از تحریم نفتی علیه ایران شد.

هکتار زمین زراعی و ۱۲۰ میلیارد متر مکعب آب، اهمیت بخش کشاورزی و صحت انتخاب محوریت این بخش در برنامه دوم را تأیید می‌کند.

○ واردات اقلام اساسی کشاورزی با وجود پیمان‌های بازرگانی مشابه «گات» قابل تعمق می‌باشد.

وی گفت: آگاهی از فقدان بهره‌وری از بیش از ۳۰ میلیون هکتار زمین زراعی به لحاظ کمبود آب و قابل استحصال نبودن بیش از ۷۰ میلیارد متر مکعب آب به دلیل نداشتن سدهای کافی، سرمایه‌گذاری در بخش‌های آب و خاک در یک طرح جایگزینی و توسعه را کاملاً توجیه می‌کند.

وی گفت: واردات اقلام اساسی کشاورزی و غذایی نظیر برنج، گندم و... با وجود پیمان‌های بازرگانی مشابه «گات» موضوعی قابل تعمق است و ضرورت تسریع در رهایی از درآمدهای ناشی از فروش نفت و سرمایه‌گذاری آن در طرح‌های کلان مانند احداث سد، نیروگاه،

مشاور حوزه معاونت اقتصادی وزارت صنایع: تدوین راهبرد بلندمدت توسعه صادرات ضروری است

مهدی حسین استاد دانشگاه و مشاور حوزه معاونت اقتصادی بین‌المللی وزارت صنایع در گفت‌وگو با نشریه «بررسی‌های بازرگانی» اظهار داشت: تدوین راهبرد بلندمدت توسعه صادرات مبتنی بر اصول علمی به‌عنوان یک اقدام زیربنایی لازم است و سپس باید به مشکلات روبنایی توجه شود.

وی گفت: با ادامه سیاست‌های کنونی، به‌احتمال زیاد اهداف تعیین‌شده در دومین برنامه پنج‌ساله توسعه اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی کشور در زمینه صادرات غیرنفتی تحقق نخواهد یافت. ممکن است در اثر فشار برای تغییر برخی سیاست‌ها ارقامی بسیار بالاتر از اهداف تعیین‌شده به‌دست آید. مانند امکان واردات کالاهای مصرفی موردنیاز جامعه با استفاده از ارز حاصل از صادرات یا اجازه صادرات بدون قید و شرط محصولاتی که از ارز شناور برای تولید استفاده می‌کنند و یا تمهیدات مشابه.

○ با ادامه سیاست‌های کنونی، به‌احتمال زیاد اهداف برنامه دوم در زمینه صادرات غیرنفتی تحقق نخواهد یافت، اما در اثر فشار برای تغییر برخی سیاست‌ها، ممکن است ارقامی بالاتر از هدف برنامه نیز به‌دست آید.

وی درباره ضرورت تغییر سیاست‌ها اظهار داشت: سیاست حتی اگر مناسب نباشد ولی ثبات داشته باشد، بهتر است. از جانب دیگر سیاست‌های ارزی، پولی و

مالی کشور اهداف بسیار مهمتری را نسبت به توسعه صادرات صنعتی تعقیب می‌کند و نباید این اهداف در بحث‌ها نادیده گرفته شود.

وی اضافه کرد: سیاست‌های ارزی علی‌القاعده باید اهداف مهمی مانند حفظ ارزش پول ملی، ایجاد تعادل در تراز پرداخت‌های خارجی، اجتناب از بروز تورم افسارگسیخته، ایجاد محیطی باثبات و قابل پیش‌بینی برای فعالیت‌های اقتصادی به‌ویژه سرمایه‌گذاری را تعقیب کند.

وی گفت: بخش‌های اقتصادی به‌جای مورد سؤال قرار دادن سیاست‌های ارزی کشور، باید خود را با سیاست‌های کلان اقتصادی تطبیق دهند و ابتدا به جست‌وجوی مشکل در درون بخش بپردازند.

وی با اشاره به طولانی بودن تدوین و تصویب سیاست‌های جدید، گفت: فرآیند تهیه برنامه و تصویب آن و تغییراتی که در مراحل مختلف از تدوین تا تصویب انجام می‌شود و زمانی که برای طی مراحل تصویب صرف می‌شود، آنقدر طولانی و پیچیده است که به‌نظر می‌رسد تجدیدنظر در برنامه در کوتاه‌مدت نه عملی است و نه مشکل را حل می‌کند. علاوه بر آن تغییرات بخشی در برنامه بدون هماهنگی با کلیت و اهداف کلان کیفی، مشکلی را مرتفع نمی‌سازد.

وی اضافه کرد: ابتدا لازم است اهداف ۲۰ تا ۲۵ ساله اقتصاد کشور و چشم‌انداز مورد قبول همه گروه‌ها تعیین شود و با توجه به ویژگی‌های اقتصاد سیاسی ایران، برای تحقق این اهداف، برنامه‌های پنج و

یک ساله تهیه شود.

○ سیاست‌های ارزش علی‌القاعده اهداف مهمی مانند حفظ ارزش پول ملی، ایجاد تعادل در تراز پرداخت‌ها، اجتناب از بروز تورم افسارگسیخته، ایجاد فضای باثبات برای فعالیت‌های اقتصادی به‌ویژه سرمایه‌گذاری را تعقیب می‌کند.

این استاد دانشگاه اظهار داشت: تدوین استراتژی بلندمدت توسعه صادرات به‌عنوان یک اقدام زیربنایی باید مورد توجه باشد و سپس مشکلات روبنایی مانند مسایل گمرکی، بانکی، حمل و نقل، بسته‌بندی، بازاریابی و... مورد عنایت باشد.

وی گفت: دولت با سیاست‌گذاری و تسهیل امور باید زمینه و بستر مناسب برای فعالیت مردم و بخش خصوصی ایجاد کند. بخش خصوصی نیز باید با دوراندیشی و برنامه‌ریزی بلندمدت، تولید محصولات مرغوب و صرفه‌جویی در هزینه‌های تولید، نوآوری، بهبود و مداوم کیفیت تولیدات برای صدور به بازارهای رقابتی و ایجاد حسن شهرت در بازارهای بین‌المللی، فعالیت کند.

○ تدوین استراتژی بلندمدت توسعه صادرات به‌عنوان یک اقدام زیربنایی باید مورد توجه قرار گیرد و سپس به مسایل روبنایی مانند مسایل گمرکی، بانکی، حمل و نقل، بسته‌بندی، بازاریابی و... توجه شود.

وی اضافه کرد: با عنایت به مشکلاتی که در حال حاضر دامنگیر بخش تجاری است، بحث درباره کارایی تجاری، تجارت بدون کاغذ و این قبیل مسایل، اگرچه مفید است، اما پیش از موقع مناسب می‌باشد و جهت‌گیری از مسایل عمده را به مسایل بااهمیت ثانویه هدایت می‌کند.

حسین گفت: تحقق یافتن یا نیافتن اهداف برنامه دوم در بخش صادرات محصولات صنعتی، با ادامه شرایط کنونی، مشکل صادرات صنعتی کشور را حل نخواهد کرد. با توجه به اتکاء درآمد دولت به صادرات نفت، اگر نخواهیم با رکود صادرات محصولات صنعتی، شعارگونه برخورد کنیم و به آمارهای کوتاه‌مدت دلخوش باشیم، باید موضوع را جدی تلقی کرده و به ریشه‌یابی مشکلات بپردازیم.

وی مهمترین موانع توسعه صادرات محصولات صنعتی ایران را از استراتژی (راهبرد) توسعه اقتصادی و راهبرد توسعه صنعت در ایران می‌داند و می‌گوید: در حال حاضر انتخاب بین راهبرد توسعه صادرات یا راهبرد جایگزینی واردات دیگر مطرح نیست. کشورهای مختلف با انتخاب هر یک از این راهبردها با ایجاد مجموع شرایط لازم، موفقیت‌های چشمگیری به‌دست آورده‌اند.

وی گفت: بحث مهمتر آن است که در هر یک از دو راهبرد انتخاب شده، کارایی وجود داشته باشد و با روش‌های تشویقی و تنبیهی عمل شود.

وی تأکید کرد: مطالعات و پژوهش‌های مجامع مختلف نشان داده است که مشکل عمده صادرات محصولات صنعتی از کیفیت و قیمت تمام‌شده ناشی می‌شود.

حسین اضافه کرد: تورم، گران شدن نهاده‌های تولید در داخل کشور را سبب

می‌شود و قدرت رقابت محصولات صادراتی را کاهش می‌دهد. لذا صادرکنندگان در ایران به‌جای مطرح ساختن درخواست‌هایی که می‌تواند فشار تورم را بیشتر کند، باید از دولت مصراً بخواهند که تورم را کنترل نماید. تورم به‌طور همزمان قدرت خرید اقشار مختلف در جامعه را کاهش می‌دهد و قیمت تمام‌شده محصولات را بالا می‌برد. در نتیجه از یک سو تقاضای داخلی کاهش پیدا می‌کند و گردش نقدینگی تولیدکننده کندتر می‌شود و از سوی دیگر فشار مضاعفی بر صادرات محصولات صنعتی وارد می‌آورد.

○ مهمترین موانع توسعه صادرات در ایران، استراتژی توسعه اقتصادی و راهبرد توسعه صنعت است. هر راهبردی که انتخاب شود، باید کارایی داشته باشد.

وی گفت: در تئوری در یک اقتصاد کوچک باز، تورم، موجب کاهش صادرات و افزایش واردات می‌شود و پس از ایجاد تعادل در قیمت‌ها، بار دیگر صادرات افزایش می‌یابد. اما اقتصاد ایران با ویژگی‌های خود، از این نظریه تبعیت نمی‌کند.

حسین گفت: در بخش صادرات در ایران هنوز با موضوع بازاریابی به‌طور عملی و واقعی برخورد نمی‌شود. هزینه‌های بازاریابی بسیار سنگین است و تأمین آن برای تولیدکنندگان کوچک، و متوسط غیرممکن و برای تولیدکنندگان بزرگ دشوار است. لذا باید اتحادیه‌ها و تشکلهایی از تولیدکنندگان محصولات مشابه برای بازاریابی ایجاد شود. اما هنوز چنین روندی مشاهده نمی‌شود.

○ صادرکنندگان در ایران به‌جای مطرح ساختن درخواست‌هایی که می‌تواند فشار تورم را بیشتر کند، باید از دولت مصراً بخواهند که تورم را کنترل کند.

وی افزود: بسیاری از نمایشگاه‌هایی که مرکز توسعه صادرات ایران در خارج تشکیل می‌دهد و یا در آنها شرکت دارد، اگر به‌صورت تکلیفی نباشد، می‌توان گفت که مطالعه درستی در مورد سطح کالاهای صادراتی ایران از لحاظ کیفیت و شناسایی بازارهای بالقوه صورت نمی‌گیرد. گویی که تمام مشکلات تولید حل شده و فقط مشکل بازاریابی از طریق برگزاری نمایشگاه‌های پرهزینه در بازارهای دوردست باقی مانده است.

این استاد دانشگاه با بررسی وضعیت صادرات محصولات صنعتی ایران اظهار داشت: آمارها نشان می‌دهد که نسبت صادرات غیرنفتی به مجموع صادرات کشور در سال‌های ۷۱-۱۳۵۱ بین ۲ تا ۱۶ درصد بوده است اما نه با یک روند ثابت. همچنین نسبت صادرات محصولات صنعتی به صادرات غیرنفتی کشور نیز در این دوره هیچگاه بیش از ۲۸ درصد نبوده است.

آمار صادرات غیرنفتی و به‌تبع آن صادرات محصولات صنعتی، نوسان‌های زیادی را نشان می‌دهد که گواه بر آسیب‌پذیری این بخش می‌باشد که در هنگام بروز مشکلات اقتصادی و تغییر سیاست‌ها، خیلی سریع متأثر می‌شود.

